

Vladislav Vančura (23. 6. 1891 Háj u Opavy – 1. 6. 1942 Praha)

Český spisovatel, čelný představitel **poetické prózy**, později psal ve stylu **moderního realismu**.

Vladislav Vančura se narodil v kulturně podnětné rodině z folklorně a nářečně svébytného **českého Slezska**. Otec střídal zaměstnání firemního úředníka a malopodnikate; rodina se kvůli jeho profesím často stěhovala, nakonec až na **okraj Prahy**. Vančura vystudoval gymnasium a pak zkoušel jako učeň i student různé grafické apod. obory, ale nakonec se stal **lékařem** (promoval až 1921 jako třicetiletý). Velmi krátce byl maloměstským praktickým lékařem (i na Slovensku), ale pak se oženil se spolužačkou z medicíny Ludmilou Tuhou (1897 – 1983) a zařídil si lékařskou praxi na **Zbraslavi** jižně od Prahy. Zároveň se začal věnovat literární tvorbě. Ve 20. letech podnikl několik větších **cest**: Francie, Egypt, Sovětský svaz, Podkarpatská Rus (nejvýchodější část tehdejšího Československa).

Na Zbraslavi si Vančura dal postavit **rodinnou vilu**, která se stala proslulým místem pro setkávání Vančurovi názorově blízkých intelektuálů. Sám Vančura ovšem také náležel do diskusní skupiny **pátečníků**, která se scházela v pražské vile bratří Čapků a do níž někdy přicházel i prezident Tomáš Masaryk.

Vančura se stal nepřehlédnutelným zjevem v české **meziválečné próze**. Na prvním místě zaujal svým **jazykem**: jeho **rozverně archaizující styl** se zřetelně odlišoval od tehdejšího převládajícího trendu usilujícího naopak o zcivilnění literární řeči. Vančura si ovšem nad starosvětskostí svého jazyka udržoval **nadhled**, a již tím přitahoval pozornost i mladého publika. Vytvořil si pozici zmoudřelého, důvěrného vypravěče, který se často obrací ke čtenáři a nevyhýbá se hodnotícím, ovšem vždy chápavým soudům. Některými svými díly – zejména novelou **Rozmarné léto (1925)** – se hlásil k **poetismu**: tehdy novému, specificky českému uměleckému směru, hlavně literárnímu, který z pozice českého prostředí tvůrčím způsobem zpracovával zahraniční podněty surrealismu, dadaismu apod.

V duchu směrů této **druhé moderny** Vančurova díla mají volnou kompozici, časté úvahové apod. vsuvky, postavy se zpravidla nevyvíjejí.

Na pomezí poetismu a směrů 30. let stojí další slavná Vančurova novela – **Markéta Lazarová (1931)**: komorní, ale místy i naturalistický příběh ze života středověkých loupeživých rytířů; děj ovšem není zřetelně navázán na žádné konkrétní historické události.

Vančura byl **levicově orientovaný – marxista** – a ve 20. letech člen **komunistické strany**. Ovšem když se v r. 1929 stranickým vůdcem stal ostře prosovětsky zaměřený Klement Gottwald, Vančura podepsal prohlášení **Manifest sedmi** (společně s dalšími komunistickými literáty: prozaikem Ivanem Olbrachtem, básníky Stanislavem Kostkou Neumannem, Jaroslavem Seifertem aj.), jenž protestoval proti novému, bolševizačnímu kursu strany; Gottwald pak dal signatáře ze strany vyloučit

Ve 30. letech se Vančura vedle literární práce věnoval i **filmu**, především jako scenárista (lyrická studentská komedie **Před maturitou** z r. 1932 aj.).

Za **německé okupace** byl členem **odbojové skupiny intelektuálů**. Když nacistický říšský protektor Reinhard Heydrich vystupňoval teror proti Čechům, Vančura byl v květnu **1942** německou tajnou policií gestapem **zatčen** – ve své vile a uprostřed psaní – a brzy poté (po odbojářském atentátu na Heydricha) byl popraven.

Vančurova dcera Alena (1923 – 1967), provdaná Santarová, psala knížky pro mládež apod.

Některá díla:

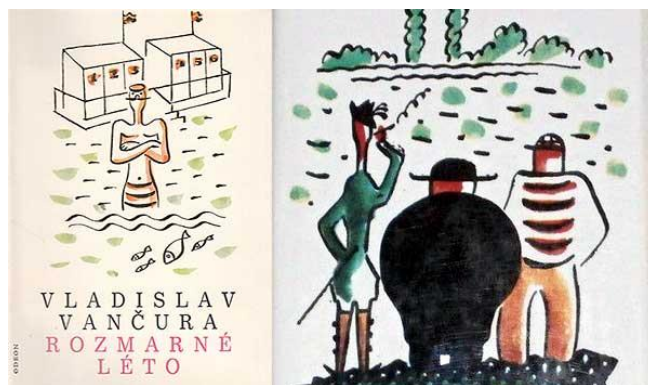
Poetická novela Rozmarné léto (v 1. vydání ilustrace od Josefa Čapka; film 1968: režie Jiří Menzel, hrají Rudolf Hrušínský /Antonín Důra/, Vlastimil Brodský /major/, František Řehák /abbé/, Jiří Menzel /kouzelník Arnoštek/, Jana Preissová /Anna/);

Sociálně kritický román Pekař Jan Marhoul (1924);

Společenské romány Útěk do Budína (1932; o komplikované lásce mladých studovaných lidí Česky a Slováka), **Hrdelní pře anebo Přísluví** (1930; polodetektivní námět);

Historická novela Markéta Lazarová (1931; film 1967: režie František Vlácil, v titulní roli Magda Vašáryová);

Soubor beletrizovaných okamžiků z českých dějin Obrazy z dějin národa českého (psáno do 1942 – nedokončeno).

Vladislav Vančura: Rozmarné léto: poznámky k interpretaci

Vančurovo *Rozmarné léto* je nejznámějším příkladem **poetické prózy** (tak jako Nezval, Seifert, Biebl, Wolker psali poetickou poezii a v hrách Voskovce a Wericha v Osvobozeném divadle najdeme poetismus v dramatu).

Poetické znaky v *Rozmarném létě* jsou zřejmé: jde o shovívavý pohled moderního člověka na poklidné maloměsto; hranice mezi urbánním a přírodním prostředím je tu rozvolněná, vlastně neznatelná. Postavy jsou modelové: každá reprezentuje jeden společenský typ, přičemž v mentalitě všech postav se mísí dospělost s prvky dětství (pozor, nejde o infantilitu).

Život na říční plovárně plyne stále stejným, volným tempem a prodchnutý drobnými, každodenními rituály. **Klíčová čtveřice postav** – tři muži (až po uši v krizi středního věku) a Důrova manželka Kateřina – se navzájem odlišuje v jediné, ale zato fakticky veledůležité věci: v názorech na **lásku**. Každá postava svůj názor urputně hájí až na práh konfliktu.

A pak přijede v komediantském voze kouzelník Arnoštek s krásnou tanečnicí Annou a všechny zažité názorové pozice i vztahy tu převrátí – to je to hlavní **Arnoštkovo kouzlo**. Plně odpovídá poetickému pohledu na svět cirkusu a akrobatů jako na silný zdroj jak poučení o světě, tak osvobozující fantazie (neboť právě komedianti mají život nabitý barvitými zkušenostmi a dokáží si ohočit náhodu i příležitost a jejich umění – skutečně velké umění – je dostupné všem, i lidem z všedního života). Každé kouzlo však jednou pomine: proto Kateřina nakonec od Antonína neuteče a Anna si s trojicí usedlých mužů jen pohraje.

Samostatnou kapitolou je **jazyk**. Vančura se jím polemicky vymezuje proti tehdy převládajícímu trendu zcivilnit – pod vlivem novinářství – uměleckou řeč. Již úvodní Důrova promluva „*Tento způsob léta zdá se mi poněkud nešťastným*“ v sobě obsahuje jak zdrženlivý, sympaticky klid'asovský **odstup** od aktuálního dění, tak **kontrast vysokého slohu a banální souvislosti** (jde vlastně o **depatetizaci formou patetického jazyka** (něco podobného uměl Svatopluk Čech ve svých broučkářkách). V tomto směru je Vančurovi blízký také **Karel Poláček** se svou pozdější knížkou *Bylo nás pět*, která v dětském vyjadřování komicky mísí krevnatou přirozenost běžné, emotivní mluvy a zkosnatělý, hyperkorektní tón myšlenkově ztuhlého světa dospělých.

Vančura svým aktualizovaně archaizujícím jazykovým experimentem také oživuje **tradiční českého baroka**, která byla po r. 1918 většinou odmítnuta (pro světonázorově a politicky neudržitelný obsah, jenž se na ni nabalil).